

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДВНЗ «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ІНЖЕНЕРНО-
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ**

МАТЕРІАЛИ

**МЕТОДОЛОГІЧНОГО WEB-СЕМІНАРУ
«ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
(ПРАКТИКА, ДОСЛІДЖЕННЯ, МЕТОДОЛОГІЯ)»
25–28 листопада 2014 р.**

м. Біла Церква – 2014

Інклюзивна освіта: проблеми та перспективи (практика, дослідження, методологія) : матеріали методологічного web-семінару (25–28 листопада 2014 р.) / Інститут післядипломної освіти інженерно-педагогічних працівників ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України. – Біла Церква: ІПО ІПП ДВНЗ «УМО», 2014. – 144 с.

Редакційна колегія: Торба Ю.І., канд. пед. наук, доцент; Верченко Н.В., канд. біол. наук; Пашкова Н.В., канд. пед. наук, доцент; Торба Н.Г. канд. психол. наук; Балабанова К.Є., канд.пед.наук.; Коваль Л.Є.; Харагірло В.Є.

У збірнику подано матеріали методологічного web-семінару Інклюзивна освіта: проблеми та перспективи (практика, дослідження, методологія). Висвітлюються актуальні проблеми формування та розвитку інклюзивної компетентності педагогічних працівників; розкриваються історичні витоки інклюзивної освіти, основні вектори розвитку інклюзивної освіти на сучасному етапі в Україні, психологічні аспекти інклюзивної освіти у навчальних закладах.

Збірник становить інтерес для науковців, педагогічних працівників вищої школи, керівників, методистів, педагогів системи післядипломної освіти, практичних психологів.

Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та стиль викладу основного матеріалу

*Затверджено вченою радою
Інституту післядипломної освіти інженерно-педагогічних працівників ДВНЗ «Університет
менеджменту освіти» НАПН України
(протокол № 8 від 28 листопада 2014 р.)*

Адреса: вул. Гетьманська, 94, м. Біла Церква, 09117
Тел./факс: (0456) 39-15-26
E-mail: dipodist@mail.ru.
Сайт: www.ipo.dn.ua

© ІПО ІПП ДВНЗ «УМО» НАПН України, 2014

1.

Кобель Ігор Григорович, Ph.D., канд. пед. наук,
доцент кафедри загальної та соціальної педагогіки
Українського католицького університету, гостьовий
професор в Університеті Альберти (Канада)

НАВЧАННЯ ГЛУХИХ: ІНКЛЮЗІЯ ЧИ СПЕЦІАЛЬНА ШКОЛА?

Розвиток теорії і практики навчання глухих в останній третині минулого століття характеризується чотирма фундаментальними ознаками, що перейшли в третє тисячоліття: (1) заснування двомовного навчання глухих, в якому використовуються жестова, усна і писемна мови; (2) запровадження загального слухового обстеження новонароджених, (3) значний прогрес у педіатричному кохлеарному протезуванні, (4) тенденції в бік інклюзивного навчання.

Єдиного чіткого визначення поняття *інклюзії* стосовно дітей із вадами слуху ще не вироблено. Тому у багатьох країнах відбувається досить незбалансований і суперечливий підхід у сфері інклюзивного навчання дітей із вадами слуху, що спричинило масове закриття спеціальних шкіл.

Батьків лякає загроза соціалізації їхнім дітям, особливість їх мовного статусу, небезпека ізоляції дітей в подальшому житті. І це одна з причин, чому в сучасному світі, коли в багатьох країнах є реальний вибір навчального закладу, батьки стають палкими прихильниками інклюзивного навчання.

В багатьох країнах при впровадженні інклюзії на глухих дітей поширили загальні правила, що запроваджувались для решти категорій дітей із особливими потребами, адже процесом часто керують люди, що займаються загальними проблемами спеціальної освіти і не розуміють специфічності дітей із втратою слуху. Насправді, потрапивши в так зване інклюзивне середовище, що може бути дуже позитивним для інших категорій дітей із особливими потребами, глуха або слабочуюча дитина може стати більш сегрегованою і ізольованою через розлучення із громадою глухих і своєю рідною жестовою мовою.

При розгляді ситуації в інтегрованому чи інклюзивному навчанні нечуючих дітей слід чітко означити мовний фактор, який вирізняє глухих дітей з-поміж інших категорій дітей із особливими потребами у навчанні: (1) оральні або діти, що постійно використовують мовлення у спілкуванні, отриманні та передачі інформації, (2) діти, що є двомовними, але першою і основною мовою для них є жестова мова.

В початковій школі – і в спеціальній і в звичайній – є достатньо часу на розвиток мови і спілкування у дітей. В середній масовій школі, основним завданням є підготовка молоді до майбутнього професійного і соціального життя. Це дуже часто конфліктує із іншим важливим і постійним завданням стосовно глухих і слабочуючих-це створення, розвиток і підтримка можливостей для спілкування або забезпечення мовного середовища, що не може існувати самостійно. Для дітей із вадами слуху обидва завдання є рівноважливі.

Картина, що характеризує перебування дітей із вадами слуху в інтегрованому середовищі, є неоднорідною. З одного боку старіші дослідження (Kluwin & Corbett, 1998) зазначали, що інтегровані глухі діти набагато частіше мали відчуття соціальної ізоляції та самотності, а діти із спеціальних шкіл-інтернатів мали кращий досвід соціальної адаптації. Інші дослідження константували нижчий рівень почуття власної гідності у нечуючих дітей, що навчалися у масових школах у порівнянні із дітьми охопленими спеціальною освітою.

Основна проблема в тому, що рівень знання глухими другої мови, тобто усної (включаючи писемну), нижчий від їх чуючих однолітків. Це значно понижує рівень спілкування із вчителями та чуючими однолітками, а також рівень засвоєння інформації. Тому глухі діти в даній ситуації потребують значної адаптації навчального процесу. Важливо усвідомити, що життєво важливим для дітей, у яких перша мова є жестовою, є забезпечити

доступ до інформації на їх рідній мові і надати їм можливість спілкуватись з іншими носіями жестової мови, якщо ми хочемо успішно їх інтегрувати.

Адаптація навчально-виховного процесу. Перш за все ми говоримо про *технічну* адаптацію-переобладнання шкіл з точки зору слухового режиму школи: звукоізоляція та використання звукопоглинаючих матеріалів, ефективне індивідуальне слухопротезування цифровими апаратами та FM системами парного та загального користування, стаціонарними системами звукопідсилення (Sound Field Systems), спеціальна підготовка і перепідготовка вчителів.

Найпростішим і найбільш масовим рівнем адаптації *навчального процесу* є запровадження перекладу на жестову мову. Теоретично переклад повинен забезпечити повноцінний доступ до інформації нечуючим дітям. Однак тут є декілька проблем. Перша та, що не створюється повноцінного середовища для жестової мови. Ті діти, що знаходяться в процесі активного вивчення і засвоєння жестової мови, потребують мовного середовища із “критичною масою” користувачів цієї мови-як дорослих, так і дітей. Лінгвістична теорія говорить нам про необхідний мінімум із 3 осіб для створення цієї критичної маси (Antia & Kreimeyer, 2001).

Що стосується початкової школи, то тут самі перекладачі можуть спричинитися до затримок у процесі спілкування або навіть погіршення взаємодії вчитель-нечуючий учень і чуючий учень-нечуючий учень. На жаль, можливий негативний вплив цієї адаптації ще не вивчений у початковій школі, але у дослідженні Marschark, Sapere, Convertino, & Seewagen, (2005) проведеного для вищої школи константується втрата інформації при передачі через жестову мову незважаючи на дуже високий рівень знання самої жестової мови як перекладачами, так і дорослими глухими студентами.

Комусь може здатися, що наявність перекладача гарантує соціальну інтеграцію для глухої дитини у навчальному закладі для чуючих. Однак, саме *соціальна адаптація* найбільш тривожить освітян в різних країнах: попри всі намагання більшість нечуючих дітей, що інтегровані поодиночки, жаліються на самотність і відсутність товариських відносин. Здатність спілкуватись і співдіяти, заводити друзів і бути прийнятними чуючими однолітками і однокласниками є важливою складовою шкільного життя, що трансформується з часом у здатність соціально інтегруватись у післяшкільне середовище (Antia & Kreimeyer, 2005).

Приведені дві моделі адаптації навчально-виховного процесу є найбільш поширеними на даний час для дітей, що активно користуються жестовою мовою.

Інклюзія і спеціальна освіта. Міжнародний освітянський досвід ратує за співпрацю між закладами спеціальної освіти та масовими школами. Фактично, мова йде про надання послуг спеціальної освіти в інклюзивному навчальному середовищі. Абсолютно хибною є думка, що спеціальні школи для дітей із ураженим слухом повинні закритися. Наведений вище приклад Канади тишить освітянських функціонерів та псевдогуманістів від освіти, але страшенно непокоїть громаду глухих та спеціалістів, що працюють у сфері глухознавства та навчання глухих. Тому, визріла впевненість в тому, що в нових умовах роль і важливість існуючих спеціальних шкіл зростає. Перед ними стоїть важливе завдання трансформуватись для виконання нових завдань –надання консультативних послуг для освітян, підготовка і перекваліфікація педагогів, що будуть працювати із глухими дітьми у масових школах, участь у поглиблених дослідженнях під проводом університетів та інших дослідницьких структур, а також продовження навчання дітей спеціальними методами розробленими для навчання глухих.

Висновок. Україна вступає в період реформування спеціальної освіти з запізненням від решти розвинутого світу, де, на щастя, на зміну тотальному захопленню інклюзивним та інтегрованим навчанням приходить пора наукового аналізу, прагматичного прогнозування та планування.

Нам же слід чітко усвідомити, що мовне питання виокремлює нечуючих дітей з поміж розмаїття дітей із особливими потребами. Саме мовне питання робить нечуючих особливими серед особливих. Якщо правильно підійти у вирішенні цього питання, без ідеологічних

упереджень, спираючись на якісно проведені дослідження, без шкідливої риторики, то успіх можливий. Не треба намагатись рубати власну стежину в цій сфері, а добре придивитись до міжнародного досвіду, вивчати його і адаптувати для українського навчального середовища.

Список використаних джерел

1. Antia, S.D. & Kreimeyer, K.H. (2001). The role of interpreters in inclusive classrooms. *American Annals of the Deaf*, 146 (4), 355-365.
2. Jimenez-Sanchez, C. & Antia, S.D. (1999). Team-teaching in an integrated classroom: Perceptions of deaf and hearing teachers. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 4(3), 215-224.
3. Jones, B.E., Clark, G.M. & Soltz, D.F. (1997). Characteristics and practices of sign language interpreters in Inclusive Education Programs. *Exceptional Children*, 63(2), 257-268.
4. Kircher, C. (1994). Co-enrollment and Inclusion Model. *American Annals of the Deaf*, 139, 163-164.
5. Kluwin, T.N., & Corbett, C.A. (1998). Parent characteristics and educational program involvement. *American Annals of the Deaf*, 164, 52-57.
6. Knoors, H. (2004). Inclusion of bilingual deaf children: facing dilemmas. Paper submitted to the Congress on the Education of the Deaf. Congress Handbook.
7. Kreimeyer, K.H., Crooke, P., Drye, C., Egbert, V & Klein, B. (2000). Academic and social benefits of a Co-enrollment Model of Inclusive Education for deaf and hard-of-hearing children. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 5, 174-185.
8. Marschark, M., Sapere, P., Convertino, C. & Seewagen, R. (2005). Access to postsecondary education through sign language interpreting. *Journal of Deaf Studies and deaf education*, 10, 1, 38-50.
9. Stinson, M.S. & Kluwin, T.N. (2003). *Educational consequences of alternative school placements*. In Marschark, M. & Spencer, P.E. (Eds.) *Oxford Handbook of Deaf Studies, Language and Education*. Oxford-New York: Oxford University Press, 52-64.
10. Stainback, W., & Stainback, S. (1990). *Support networks for inclusive schooling: Interdependent integrated education*. Baltimore: Paul H. Brooks.

Список учасників
МЕТОДОЛОГІЧНОГО WEB-СЕМІНАРУ
«ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ (ПРАКТИКА,
ДОСЛІДЖЕННЯ, МЕТОДОЛОГІЯ)»
25–28 листопада 2014 р.

Авдєєнко Віолетта Вікторівна, студентка магістратури кафедри практичної психології Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького
Адаменко Микола Михайлович, майстер виробничого навчання ДНЗ «Артемівський професійний ліцей»

Алхіменко Ольга Ігорівна, студентка 3 курсу, спеціальності «Практична психологія», Мелітопольський державний педагогічний університет

Аніщук Антоніна Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, доцент кафедри дошкільної освіти

Бекіш Ірина Борисівна, директор Часов – Ярського ПТУ, викладач вищої категорії, старший викладач

Білик Тетяна Василівна, методист вищої категорії сектору моніторингу і оцінки превентивної освіти дітей і молоді відділу моніторингу освітніх процесів Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України

Білоусова Надія Валентинівна, кандидат педагогічних наук, доцент, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

Бондарчук Олена Іванівна, доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології управління ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України

Бударова Леся Василівна, викладач I категорії, заступник директора з НВР ПТУ №25 м. Зіньків, Полтавська область

Буйняк Мар'яна Геннадіївна, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, старший лаборант кафедри корекційної педагогіки та інклюзивної освіти, аспірант кафедри корекційної педагогіки та інклюзивної освіти

Варіна Ганна Борисівна, Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Б. Хмельницького, старший викладач кафедри практичної психології

Вельчева Марія Олегівна – студентка III курсу напряму підготовки „Початкова освіта”, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Висоцька Людмила Євгенівна, кандидат педагогічних наук, директор ДНЗ «Одеське вище професійне училище торгівлі та технологій харчування»

Власенко Софія Борисівна, кандидат психологічних наук викладач кафедри психології та педагогіки навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Войтко Валентина Володимирівна, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки, психології та корекційної освіти, КЗ «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського»

Войченко Ольга Євгенівна, методист ДНЗ «Ужгородський центр професійно-технічної освіти»

Гарбуз Катерина Русланівна, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, студентка 1-ого курсу, спеціальність: практична психологія

Герич Марта Василівна, Закарпатська область, Перечинський професійний ліцей, заступник директора з навчально-виховної роботи

Гончарова Лариса Анатоліївна, практичний психолог шк.181 м. Києва, аспірант, Державний вищий навчальний заклад «Університет менеджменту освіти» НАПН України»

Грінченко Майя Олексіївна, ДНЗ «Мукачівський центр професійно-технічної освіти», практичний психолог

Гузь Наталія Василівна, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри практичної психології Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Демченко Наталія Михайлівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Дерепа Ніна Андріївна, студентка III курсу напряму підготовки „Початкова освіта” Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Дмітрієва Оксана Іванівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри корекційної педагогіки та інклюзивної освіти факультету корекційної та соціальної педагогіки і психології Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Домахін Валерій Миколайович, майстер виробничого навчання Державний навчальний заклад «Артемівський професійний ліцей»

Дорохова Тетяна Леонідівна, майстер виробничого навчання МПТУ СУ

Дубяга Владислава Ігорівна, студентка I курсу спеціальність «Практична психологія», Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Дубровська Лариса Олександрівна, канд. пед. наук, доцент кафедри педагогіки, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

Дубровський Валерій Леонідович, старший викладач кафедри педагогіки, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

Дудка Ірина Петрівна, викладач, ДНЗ «Черкаське вище професійне училище ім. Героя Радянського Союзу Г.Ф.Короленка»

Дунець Лілія Михайлівна, кандидат психологічних наук, доцент, заступник директора Хмельницького коледжу технологій та дизайну

Єжова Тетяна Євгенівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка

Жейнова Світлана Сергіївна, старший викладач кафедри соціальної педагогіки та дошкільної освіти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Іванюк Кароліна, студентка III курсу напряму підготовки «Початкова освіта», Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Ісай Марина Миколаївна, викладач Краматорського вищого професійного училища

Каткова Тетяна Анатоліївна, старший викладач кафедри практичної психології Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б. Хмельницького

Кобель Ігор Григорович, Ph.D., канд.пед.наук, доцент кафедри загальної та соціальної педагогіки Українського католицького університету, гостьовий професор в Університеті Альберти (Канада)

Коваль Лариса Євгенівна, ст.викладач кафедри педагогіки і психології професійної освіти Інституту післядипломної освіти інженерно-педагогічних працівників ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України

Колесниченко Тетяна Тимофіївна, старший викладач ДНЗ «Артемівський професійний ліцей»

Копина Олександра Іванівна, практичний психолог, ДНЗ «Ужгородський центр професійно-технічної освіти»

Корнієнко Євген Андрійович, студент 1-ого курсу Навчально-наукового інституту соціально-педагогічної та мистецької освіти, Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б. Хмельницького

Костирєва Світлана Миколаївна, ДНЗ «Артемівський професійний ліцей», майстер виробничого навчання

Кравчинська Тетяна Сергіївна, Державний вищий навчальний заклад «Університет менеджменту освіти» Національної Академії педагогічних наук України, аспірант

Кузуб Олеся Іванівна, практичний психолог, Лубенський професійний ліцей

Ленда Ірина Григорівна, «ДПТНЗ» Дніпропетровський професійний залізничний ліцей», методист

Ломова Юлія Володимирівна, «ДПТНЗ» Дніпропетровський професійний залізничний ліцей», заступник директора з НВЧ

Магас Христина Іванівна, студентка III курсу напряму підготовки «Початкова освіта», Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Малюта Анна Михайлівна, викладач біології та хімії МПТУ СУ

Мартинюк Анастасія Геннадіївна, студентка магістратури кафедри практичної психології Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Мателега Світлана Михайлівна, Свалявський професійний будівельний ліцей, Закарпатська обл., практичний психолог, спеціаліст I категорії

Мацо Євгенія Юрївна, Закарпатська область, Перечинський професійний ліцей, методист

Мацюк Оксана Петрівна, методист ПТУ № 46, с. Лазірки Оржицького району Полтавської області

Миронова Світлана Петрівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри корекційної педагогіки та інклюзивної освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Пашкова Наталія Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і психології професійної освіти, Інститут післядипломної освіти інженерно-педагогічних працівників ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України

Полякова Віталія Іванівна, аспірантка ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», директор гімназії №109 ім. Т. Шевченка м. Київ

Присяжнюк Валентина Юрївна, Центр професійно – технічної освіти м. Житомира, соціальний педагог

Прокоф'єва Олесь Олексіївна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології, Мелітопольський державний педагогічний університет

Работа Тетяна Олександрівна, студентка магістратури кафедри практичної психології Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б. Хмельницького

Рибчинська Оксана Володимирівна, Поніківський професійний ліцей, практичний психолог

Сидоренко Тетяна Іванівна, Державний навчальний заклад «Артемівський професійний ліцей», майстер виробничого навчання

Скірська Ольга Валеріївна, завідувача територіально-відокремленим відділенням ПТУ № 26 м. Кременчука

Супрун Дар'я Миколаївна, канд. психол. наук, доцент, доцент кафедри спеціальної психології та медицини Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова

Стефанюк Антоніна Анатоліївна, студентка IV курсу спеціальність «Практична психологія» Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б. Хмельницького

Страцинська Ірина Анатоліївна, кандидат психологічних наук, в. о. доцента Південноукраїнського державного університету ім. К.Д. Ушинського; психологічна служба ДНЗ «ОВПУТТХ»

Тігаренко Олена Петрівна, спеціаліст вищої категорії, викладач інформатики, Краматорське вище професійне училище (№14)

Тимошук Оксана Михайлівна, методист ДПТНЗ «Красилівський професійний ліцей»

Торба Наталія Григорівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології професійної освіти Інституту післядипломної освіти інженерно-педагогічних працівників ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України

Тютюнник Вікторія Євгенівна, викладач ДНЗ «Ужгородський центр професійно-технічної освіти» (класний керівник групи учнів з легкою розумовою відсталістю)

Федорченко Олена Володимирівна, студентка IV курсу спеціальність «Практична психологія» Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б. Хмельницького

Царькова Ольга Вікторівна, кандидат психол. наук, доцент кафедри практичної психології Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б. Хмельницького

Черноморець Валентина Василівна, завідувач сектору моніторингу й оцінки превентивної освіти дітей і молоді відділу моніторингу освітніх процесів відділення моніторингових досліджень освітньої галузі Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України

Шевченко Світлана Віталіївна, магістр педагогічної освіти, старший викладач кафедри практичної психології Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького